

УДК 339.9.012.24(477.64)

ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Е. В. Прушківська, д. е. н., професор, ДВНЗ «Запорізький національний технічний університет», em.prushkovskaya@gmail.com

Ю. В. Шишова, студентка, ДВНЗ «Запорізький національний технічний університет», Chichova94@ntu.org.ua

В статті виокремлено основні аспекти зовнішньоекономічної діяльності промислового регіону. На основі методу групування показано залежність регіонів від зовнішньої торгівлі та виділено три групи регіонів: сильно залежні, середньо залежні, низько залежні. Проаналізовано структуру експорту та імпорту Запорізької області в умовах євроінтеграційних процесів. Обґрунтовано необхідність збільшення частки наукомісткої продукції у структурі експорту регіону. Визначено перспективи розвитку зовнішньоекономічних відносин Запорізького регіону із країнами ЄС з урахуванням сучасних торгівельно-економічних інтересів.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, зовнішня торгівля, євроінтеграція, експорт, експортний потенціал, імпорт, регіон.

Постановка проблеми. Інтенсифікація глобалізаційних процесів спонукає країни світу до активізації міжнародного поділу праці. Україна не є винятком у цьому глобальному ланцюжку взаємозв'язків та взаємопереплетінь національних економік. Співробітництво України із зарубіжними країнами переважно базується на обміні товарами та послугами, що за останнє десятиліття призводить до збільшення зовнішнього боргу, оскільки зовнішньоторгівельне саль-

до є від'ємним. Безперечно, такий характер міжнародного співробітництва потребує якісних змін як у структурі експорту та імпорту, так і зміні їх часток у зовнішній торгівлі.

Включення регіонів України в європейський економічний простір потребує нарощування торговельних та інвестиційних потоків, а також підвищення їх конкурентоспроможності. Європейський вектор інтеграції вимагає ефективного використання

експортного потенціалу регіонів, розширення можливостей для диверсифікації економіки та якісних реформ у сфері регулювання та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Активізувати зовнішньоекономічні відносини регіону можна за допомогою стратегічних напрямів вдосконалення зовнішньоекономічних зв'язків: розбудови раціональної системи зовнішньої торгівлі; стимулювання експортних операцій з одночасним урахуванням потреб збільшення внутрішнього споживання національної продукції, що зменшить залежність від кон'юнктури на світових ринках; підвищення ефективності іноземних інвестицій; запровадження загальноприйнятої системи валютного регулювання, спрямованої на підтримання національної валюти, а також жорстких принципів валютного контролю. Дослідження цих проблем є нагальним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методичні та практичні аспекти розвитку зовнішньоекономічних відносин та інтеграційних процесів знайшли своє відображення та набули значного розвитку у наукових працях та дослідженнях таких українських вчених: О. Білоруса [1], І. Бураковського [2], О. Власюка, Н. Рязанової [3], В. Губіної [4], А. Кредісова, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, О. Мозгового, Є. Панченка, Ю. Пахомова, Ю. Орловської [5], С. Радзівської [6], В. Рокочої, А. Румянцева, В. Сіденка, А. Філіпенка, Т. Циганкової, О. Шниркова та інших. Сучасний етап євроінтеграційних процесів потребує нових підходів дослідження та розвитку зовнішньоекономічної діяльності на регіональному рівні.

Формулювання мети статті. Мета даної роботи полягає в з'ясуванні тенденцій зовнішньоекономічної діяльності Запорізької області та виявленні рівня євроінтеграційного поступу регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Класичним розумінням зовнішньоекономічних зв'язків регіону є те, що розглядають їх як складову частину національного господарства та міжнародних економічних відносин, і одночасно, як підсистему національної економіки, яка охоплює і опосередковує дію всіх її секторів, галузей та фаз виробництва.

Виходячи з вищенаведеного, можна дати визначення зовнішньоекономічних зв'язків регіону як комплексної системи різнобічних форм міжнародного співробітництва регіонів та їх суб'єктів у різних галузях економіки.

Поділяємо точку зору В. Губіної [4] і класифікуємо зовнішньоекономічні зв'язки регіону за двома ознаками:

- за напрямком товарного потоку;
- за структурною ознакою (рис. 1).

Залежно від напрямку товаропотоку зовнішньоекономічні зв'язки класифікуються на експортні, коли товари вивозяться із регіону, імпорتنі – ввезення товарів до регіону та транзитні – товаропотік йде через країну до інших держав. За структурною ознакою взаємозв'язки з суб'єктами господарювання інших країн поділяються на кілька груп: зовнішньоторговельні, фінансові, виробничі, інвестиційні.

Підкреслимо, що в Україні існує певна регіональна розбалансованість щодо економічного розвитку, а також регіони нерівномірно беруть участь у зовнішньоекономічних зв'язках, що знаходить висвітлення як в об'ємних, так і в структурних показниках їх економічного розвитку. Зовнішньоекономічна орієнтація розвитку спостерігається в індустріальних регіонах, оскільки вони володіють значимим у сучасних умовах експортним потенціалом, займають вигідне географічне положення, мають інфраструктуру, яка забезпечує їх функціонування та відносно диверсифіковану виробничу структуру. Зовнішньоекономічні зв'язки здійснюються в основному через великі міста. У цих містах функціонують, як правило, більшість всіх розміщених у регіоні підприємств з іноземними інвестиціями, концентруються зовнішньоторговельні функції, залучені в регіоні іноземні кредити, обслуговуючі і супутні види діяльності, але значна частина периферійних територій знаходиться поза процесами інтернаціоналізації економіки.

Використовуючи дані Державної служби статистики зазначимо, що у 2015 році промислові регіони України успішніше адаптувалися й до кон'юнктури світового ринку (табл.1) [7].

Рис. 1. Структура зовнішньоекономічних зв'язків регіону [4]

Таблиця 1

Показники зовнішньої торгівлі у регіонах України за 2015 р., млн. дол. США

п/п	Регіон	Експорт послуг	Імпорт послуг	Сальдо послуг	Експорт товарів	Імпорт товарів	Сальдо товарів
1	Вінницька	62,6	11,8	50,8	846,9	266,6	580,3
2	Волинська	51,5	15,4	36,1	631,7	622,0	9,7
3	Дніпропетровська	283,3	385,0	-101,7	6399,0	3210,6	3188,4
4	Донецька	377,4	210,2	167,2	3697,3	1202,6	2494,7
5	Житомирська	32,1	9,2	22,9	441,3	246,4	194,9
6	Закарпатська	172,9	20,8	152,1	1094,4	1011,7	82,7
7	Запорізька	135,0	60,8	74,2	2933,3	1084,1	1849,2
8	Івано-Франківська	45,4	13,2	32,2	373,0	296,2	76,8
9	Київська	222,6	132,5	90,1	1691,2	2586,1	-894,9
10	Кіровоградська	27,3	22,5	4,8	406,6	105,4	301,2
11	Луганська	14,1	96,5	-82,4	257,8	318,4	-60,6
12	Львівська	366,1	49,9	316,2	1206,4	1448,3	-241,9
13	Миколаївська	441,3	50,8	390,5	1603,1	573,0	1030,1
14	Одеська	878,6	128,8	749,8	1727,5	966,2	761,3
15	Полтавська	56,2	144,9	-88,7	1481,0	813,8	667,2
16	Рівненська	21,9	14,8	7,1	378,3	202,2	176,1
17	Сумська	37,2	66,3	-29,1	606,6	403,5	203,1
18	Тернопільська	42,7	10,0	32,7	291,0	259,6	31,4
19	Харківська	260,6	102,4	158,2	1311,7	1283,5	28,2
20	Херсонська	25,7	7,6	18,1	239,3	140,7	98,6
21	Хмельницька	22,1	9,1	13,0	401,6	259,3	142,3
22	Черкаська	19,9	18,2	1,7	434,2	228,1	206,1
23	Чернівецька	19,1	1,8	17,3	108,3	78,4	29,9
24	Чернігівська	17,3	14,3	3,0	551,6	378,5	173,1
25	м. Київ	2695,1	2222,7	472,4	8744,3	14492,8	-5748,5

Джерело: складено за: [8, с.381]

Як бачимо з табл. 1, за показником результативності, а саме сальдо зовнішньої торгівлі, Запорізька область має додатне сальдо, як по товарам, так і послугам. Зовнішня торгівля послугами має значно менші обсяги, порівняно з товарами.

У 2016 році в промислових регіонах спостерігався значно глибший обвал: Дніпропетровська область позбулася 40% експортної виручки, Запорізька – 47,7%, Донецька – 74,2%, Луганська – 87%. Різким спад експорту виявився також на Черкащині (-45,8%), Івано-Франківщині (-45,2%), Херсонщині (-32,3%) та Сумщині (-25,6%). Це стало наслідком спеціалізації експорту зазначених регіонів на продукції металургії та хімії, а також залежного від російського ринку важкого машинобудування. Навіть досить динамічне зростання агропромислового сектору та експорту його продуктів не змогло компенсувати означених втрат. На-

томість у низці регіонів спостерігалось стрімке зростання (у 1,5–2,5 рази) нарощення експорту: з Тернопільщини він збільшився на 156,3%, Вінниччини – на 108,9%, Київщини – на 96,5%, Львівщини – на 57,3%, Миколаївщини – на 52,5%, Одещини 51,2% [8, с.385].

Регіони можуть демонструвати певний рівень залежності від міжнародної торгівлі, який визначається як відношення половини вартості міжнародної торгівлі (експорт та імпорт) до валового внутрішнього продукту, а на рівні регіону - до валового регіонального продукту. Відповідно до градації Світового банку високим рівнем залежності від міжнародної торгівлі вважається показник рівня від 45% до 93%, середнім – 14%–44%, низьким – 2,7%–13%.

Базуючись на статистичні дані розраховуємо рівень залежності від міжнародної торгівлі для всіх регіонів України (рис. 2).

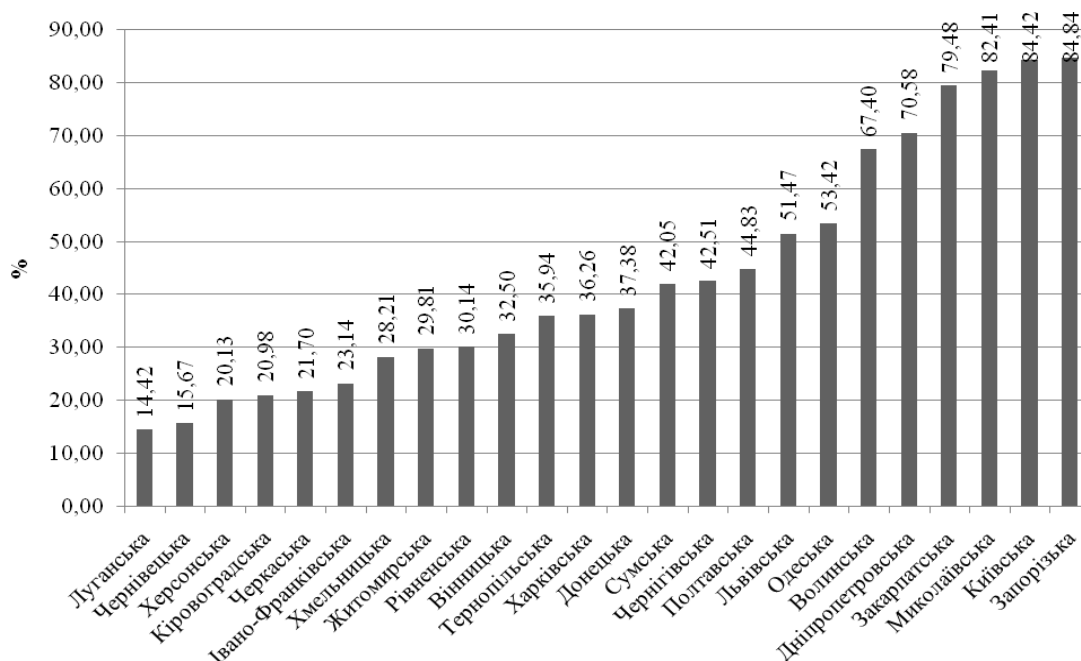

Рис. 2. Рівень залежності від зовнішньої торгівлі для регіонів України у 2015 році [8; 9]

В результаті обчислення рівня залежності від зовнішньої торгівлі для всіх регіонів України, маємо, що Запорізьку область можна віднести до областей із високим рівнем залежності (рис. 2.).

Використовуючи метод групування сформуємо три групи регіонів: сильно залежні, середньо залежні, низько залежні. В таблиці 2. подано результати групування.

Запорізька область – розвинутий промис-

ловий регіон не тільки в Україні, але і в східній Європі, відіграє важливу роль у розвитку економіки України. Діапазон товарів, що випускаються в області складають: промислові трансформатори, жатки, авіадвигуни, легкові автомобілі, продукція чорної та кольорової металургії, харчової промисловості та інші. Велика частка виробництва флагманів Запорізької індустрії, таких як відкриті акціонерні товариства «Запоріжсталь»,

Розподіл регіонів України за групами відповідно до рівня залежності від зовнішньої торгівлі

Назва групи та діапазон залежності	Області України
Сильно залежні (61,38%-84,84%)	Волинська, Дніпропетровська, Закарпатська, Миколаївська, Київська, Запорізька
Середньо залежні (37,91%-61,37%)	Сумська, Чернігівська, Полтавська, Львівська, Одеська
Низько залежні (0%-37,89%)	Луганська, Чернівецька, Херсонська, Кіровоградська, Черкаська, Івано-Франківська, Хмельницька, Житомирська, Рівненська, Вінницька, Тернопільська, Харківська, Донецька

Джерело: [8; 9]

«Дніпрспецсталь», «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат», «Запоріжтрансформатор», «Мотор Січ», «Перетворювач», спрямована на зовнішні ринки.

Обравши шлях інтеграції до Європейського Союзу, на регіони України покладається відповідальність за запровадження європейських принципів просторового розвитку, за інтенсифікацію єврорегіонального співробітництва, а на державу за приведення принципів регіональної політики України до принципів регіональної політики ЄС. Такий концепт взаємовідносин регіонів України та регіонів/країн ЄС є важливим для реалізації принципів децентралізації влади, проголошених в Україні, та формування нової регіональної політики.

Багатьма науковцями активно досліджуються методичні підходи до оцінки інтеграційних процесів як на національному рівні, так і регіональному. Зокрема, на національному рівні С. Радзівська пропонує оцінювати ступінь інтеграції економіки України з ЄС за допомогою «коефіцієнта інтеграції (дезінтеграції) – k_i » [6, с.7]. Схожим підходом оцінити ступінь інтеграції на галузевому рівні, зокрема, сфери послуг з ЄС пропонує оцінювати Ю. Шевченко. «Коефіцієнт інтеграції (дезінтеграції)» визначається таким чином [10]:

$$k_i = \frac{zvt}{zbt} \quad (1)$$

де k_i – коефіцієнт інтеграції (дезінтеграції) країни з країнами об'єднання;

zvt – коефіцієнт зростання товарообороту країни з країнами об'єднання;

zbt – коефіцієнт зростання загального

товарообороту країни.

Також наукова думка не оминула і регіональний рівень, так Є. Маруняк аналіз інтеграційних процесів регіонів в світову економіку вважає за доцільне здійснювати на основі інтегрального коефіцієнту інтенсивності інтеграційних процесів та напрямом регіональної інтеграції. Розрахунок коефіцієнту представлений у такому вигляді [11, с. 29]:

$$K_{\text{експ}} = K_{\text{експ}} + K_{\text{імп}} + K_{\text{ПІІ}} \quad (2)$$

де $K_{\text{експ}}$ – коефіцієнт інтенсивності інтеграційних процесів за експортом товарів;

$K_{\text{імп}}$ – коефіцієнт інтенсивності інтеграційних процесів за імпортом товарів;

$K_{\text{ПІІ}}$ – коефіцієнт інтенсивності інтеграційних процесів за ПІІ.

Розрахунок $K_{\text{експ}}$, $K_{\text{імп}}$, $K_{\text{ПІІ}}$ проведений за подібним алгоритмом: коефіцієнти дорівнюють середньому арифметичному компонентів, знайдених з відношення обсягів експорту товарів, імпорту товарів, ПІІ за групами країн (сусідів, ЄС) до загального обсягу цих показників у регіоні. Також запропоновано методику оцінки ранжування регіонів України за коефіцієнтом зовнішньоекономічної відкритості галузей машинобудування та легкої промисловості здійснити за формулою:

$$K_{\text{в}} = \frac{V_{\text{екс}}}{K_{\text{екс}}} + \frac{V_{\text{імп}}}{K_{\text{імп}}} + \frac{V_{\text{ПІІ}}}{K_{\text{ПІІ}}} \quad (3)$$

де $V_{\text{екс}}$, $V_{\text{імп}}$, $V_{\text{ПІІ}}$ – відповідно обсяги експорту, імпорту та ПІІ галузі;

V_e , V_i , $V_{\text{ПІІ}}$ – загальний обсяг експорту,

імпорту, ПІІ.

Поліський центр досліджень розробив методику, яка дозволяє кількісно оцінити прогрес у здійсненні відповідних економічних реформ у регіонах України. Для реалізації даної мети було використано індекс євроінтеграційного поступу (ІЄП) – інтегральну величину, що розраховується на основі агрегування одиничних показників, котрі відображають прогрес у досягненні

основних цілей економічної інтеграції з ЄС у регіональному вимірі. Результативність євроінтеграційного поступу регіону залежить, з одного боку, від результативності реформ за напрямом І. «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», а з іншого, від результативності реформ за напрямом ІІ. «Економічне та галузеве співробітництво» (рис.3) [12].

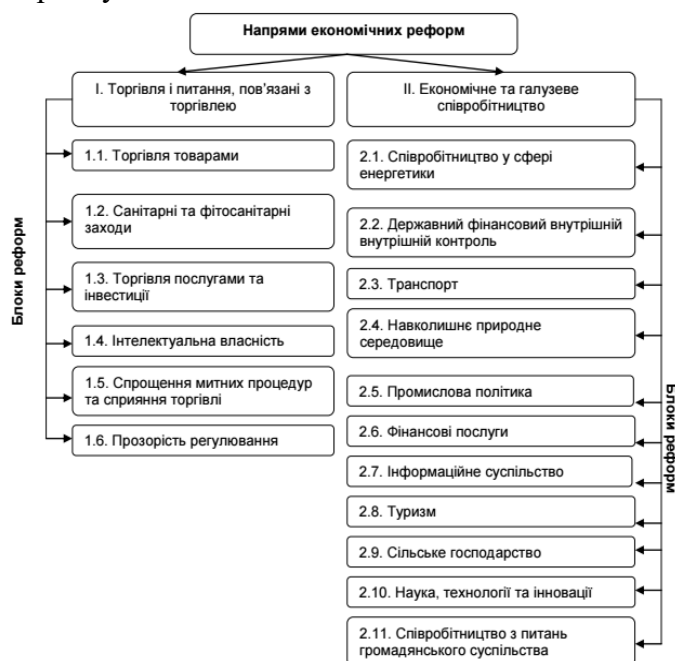

Рис. 3. Напрями економічних реформ, що визначені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС

Запорізька область є чітко означеним експортоорієнтованим регіоном, в якій обсяги експорту більш ніж в 2 рази перевищує обсяги імпорتنих закупівель. За обсягами

експорту Запорізька область посідає четверте місце серед регіонів України. Динаміка експорту та імпорту товарів і послуг до країн ЄС подана на рис. 4.

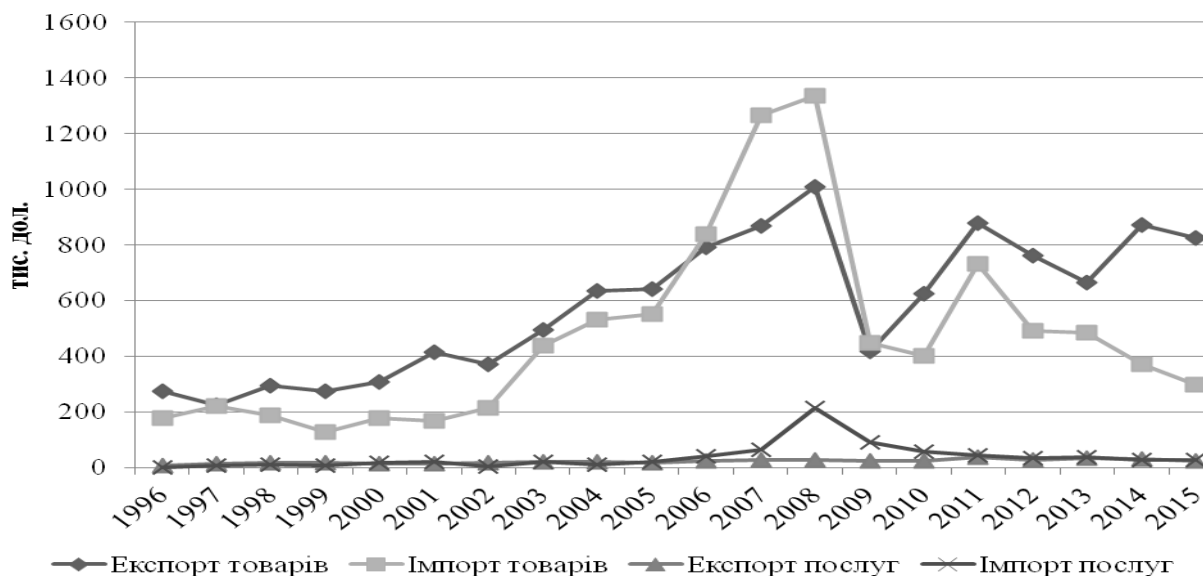

Рис. 4. Динаміка експорту та імпорту товарів і послуг до країн ЄС 1996-2015 рр. [13]

З рисунка 4 слідує, що обсяги експорту та імпорту Запорізького регіону з починаючи з 2003 року повільно збільшувалися до 2008 року. У 2009 році стрімке падіння, та поліпшення ситуації у 2010 році. Але з 2011 року відбувається зниження обсягів експорту та імпорту. Разом з тим експорт товарів у 2014 році досягнув рівня 2011 року.

Розрахуємо частку ЄС та інших континен-

тів у зовнішній торгівлі Запорізької області, використовуючи дані Запорізького управління статистики [13]. В таблиці 3 подана динаміка географічної структури Запорізької області за 1996–2015 р. Географічна структура експорту товарів подана на рис. 5. Серед країн-експортерів у 2015 році найбільшу питому вагу займають країни СНД і Азії, а потім вже країни ЄС.

Таблиця 3

Динаміка географічної структури експорту Запорізької області за 1996–2015 р., %

Роки	СНД	ЄС	Азія	Африка	Америка
1996	40,52	24,36	32,01	1,74	1,38
1997	36,92	17,88	37,91	3,18	4,09
1998	28,48	25,94	37,15	2,93	5,52
1999	27,78	24,42	37,34	4,69	5,77
2000	32,84	23,73	31,95	3,78	7,70
2001	31,44	32,30	27,33	5,16	3,74
2002	27,65	30,25	35,63	4,02	2,46
2003	32,38	30,08	30,40	4,29	2,85
2004	34,58	27,82	29,23	4,14	4,24
2005	42,02	25,06	26,84	4,01	2,07
2006	45,56	27,61	19,82	3,52	3,47
2007	51,91	21,40	19,98	4,24	2,46
2008	52,07	20,25	21,70	4,11	1,86
2009	51,65	15,25	25,40	6,00	1,69
2010	49,36	20,44	22,09	6,19	1,91
2011	48,75	23,10	21,17	4,53	2,44
2012	50,69	20,42	19,93	6,81	2,13
2013	48,11	18,60	21,43	9,32	2,50
2014	38,04	23,29	25,90	9,83	2,91
2015	30,62	28,39	29,70	9,20	2,08

Джерело: [13]

Обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу у січні-вересні 2016 року становив 29,1 % від загального обсягу експорту, до інших країн світу – 70,9 %, у т. ч. до Російської Федерації – 21,3 %. Порівняно з січнем-вереснем 2015 року обсяги експорту до країн ЄС зменшилися на 25,2 %, до Російської Федерації – зменшилися на 37,2 %

Найсуттєвіші експортні поставки серед країн ЄС здійснювались до Італії – 5,7% загального обсягу експорту, Польщі – 4,4%, Болгарії – 4,1%, Німеччини – 2,2%. Порівняно з 2014 р. зріс експорт товарів до Італії в 1,7 рази, однак, зменшився експорт до Німеччини – на 24,3%, Польщі – на 18,3%, Болгарії – на 1,9%.

Найбільші надходження імпорту товарів здійснювались серед країн ЄС з Німеччини – 8,1%, Польщі – 4,0%, Словаччини –

2,8% [13]. Порівняно з 2014р. зріс імпорт з Словаччини – на 5,0%. Однак менше ввезено товарів з Німеччини – на 18,8%, Польщі – на 1,3%.

За 2015р. експорт послуг дорівнював 135,0 млн. дол., імпорт – 60,8 млн. дол. У порівнянні з 2014 р. обсяг наданих послуг зменшився в 1,5 рази, отриманих – на 19,5%. Позитивне сальдо торгівлі послугами складо 74,2 млн. дол. США. Запорізька область зайняла по експорту і по імпорту десяті місця (1,4% і 1,2% обсягів України відповідно). Обсяг експорту послуг до країн Європейського Союзу становив 17,2% загального обсягу експорту, до інших країн – 82,8% (за 2014р. – 15,9% та 84,1% відповідно). Імпорт з країн Європейського Союзу становив 37,8% загального обсягу імпорту, з інших країн – 62,2% (за 2014 р. – 38,5% та 61,5% відповідно). У загальному імпорті послуг

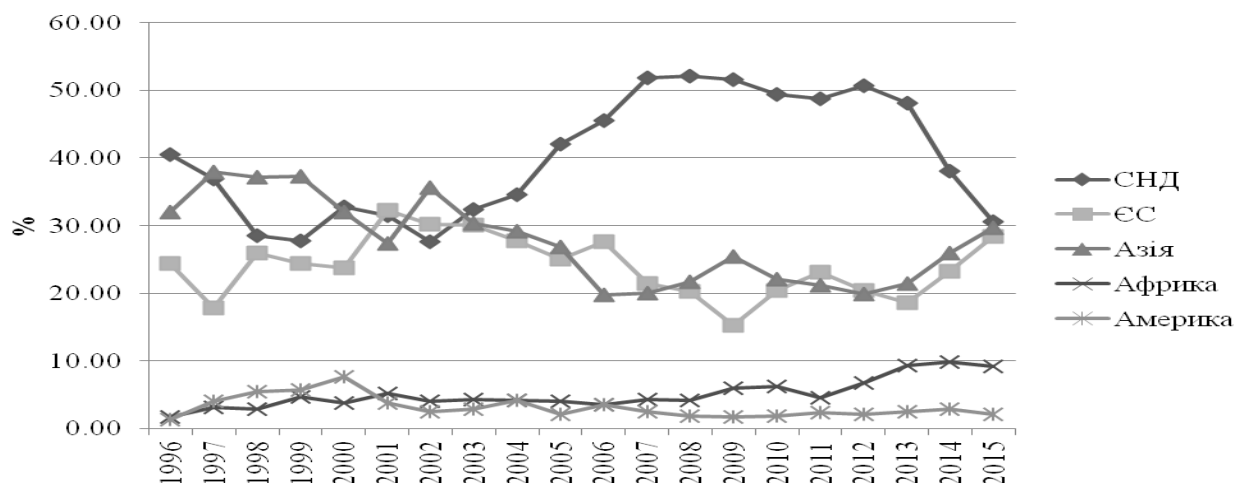

Рис. 5. Географічна структура експорту товарів 1996-2015 рр. [13]

переважали ділові послуги (39,7%), транспортні (21,5%), з ремонту та технічного обслуговування (16,6%), пов'язані з фінансовою діяльністю (12,5%). У порівнянні з 2014 р. було імпортовано більше послуг з ремонту та технічного обслуговування (в 16,5 рази), але менше ділових (в 1,5 рази), пов'язаних з фінансовою діяльністю (на 22,2%), транспортних (на 20,2%).

Зовнішньоторговельний оборот товарів за січень-вересень 2016 року склав \$ 2372,9 млн. і зменшився порівняно з відповідним періодом 2015 року на 23,3 %, у тому числі обсяг експортних поставок (\$ 1658,0 млн., 4 місце серед регіонів) – на 26,5 % (скорочення по всіх товарних групах, крім продуктів тваринного походження і жирів та олії тваринного або рослинного походження), імпортних (\$ 714,9 млн., 10 місце) – на 14,8 %, (скорочення по всіх товарних групах, окрім механічного і електричного обладнання, продуктів тваринного походження та продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості). При цьому сальдо зовнішньої торгівлі товарами залишається позитивним (\$ 943,1 млн.) [13].

Протягом січня-вересня 2016 року зовнішньоторговельні взаємовідносини підтримувались з партнерами із 132 країни світу. У структурі експорту найбільшу частку склали чорні метали – 56,4 % загального обсягу експорту товарів, механічні та електричні машини – 16,4 %, продукти рослинного походження – 7,0 %, жири та олії тваринного або рослинного походження – 6,6 %, мінеральні продукти – 3,9 %, продукція хімічної

та пов'язаних з нею галузей промисловості – 3,1 %, готові харчові продукти – 3,0 %.

Основу імпортних надходжень склали паливо мінеральне, нафта та продукти її переробки – 24,4 %, механічні та електричні машини – 21,4 %, недорогочінні метали та вироби з них – 18,3 %, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 6,8 %, живі тварини, продукти тваринного походження – 6,0 %, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 4,6 %, текстильні матеріали та текстильні вироби – 3,9 %, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них – 3,8 %, продукти рослинного походження – 2,8 %. Останнім часом все більш динамічно змінюється товарна номенклатура експорту в бік збільшення частки наукомісткої та високотехнологічної продукції високого ступеня переробки. Цей процес незворотно веде до географічної диверсифікації зовнішньої торгівлі.

Запорізька область ввійшла до групи регіонів зі значенням Індексу євроінтеграційного поступу вище середнього рівня (ІсерЄП = 0,01299) Загалом, значення Індексу регіонів свідчать про недостатньо міцні позиції регіонів України з точки зору їх здатності успішно та швидко досягнути цілей економічної інтеграції.

Карта за напрямом І. «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» демонструє значення проміжних індексів у регіонах України (рис.6). Лідерами стали: Львівська, Київська та Тернопільська області, аутсайдером – Запорізька область.

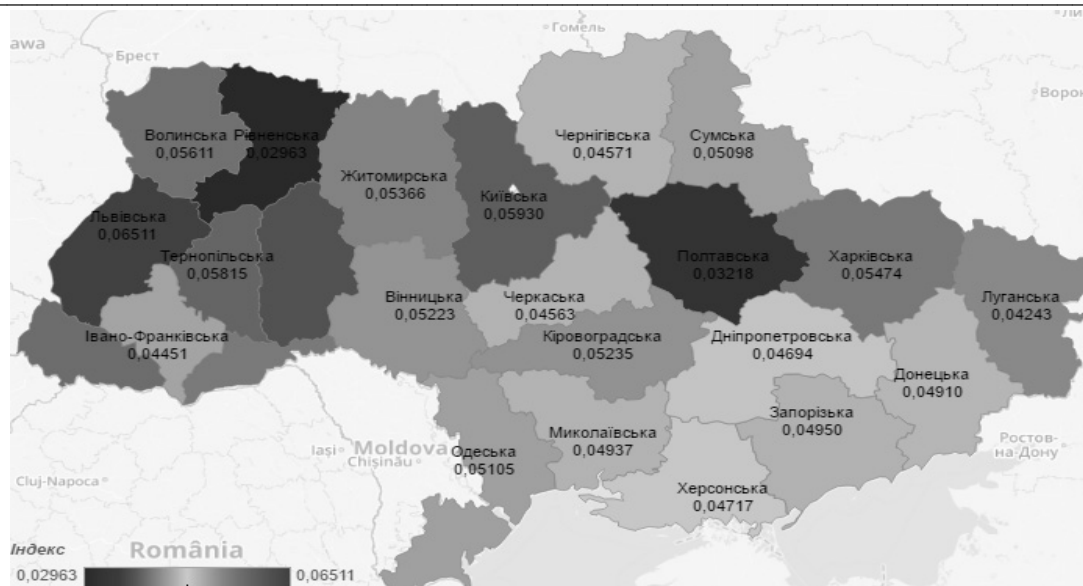

Рис. 6. Індекс у регіонах України за напрямом І. «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» [12]

За напрямом ІІ. «Економічне та галузеве співробітництво» (рис. 7) найвищих показ-

ників у 2014 р. досягли Київська, Івано-Франківська та Запорізька області.

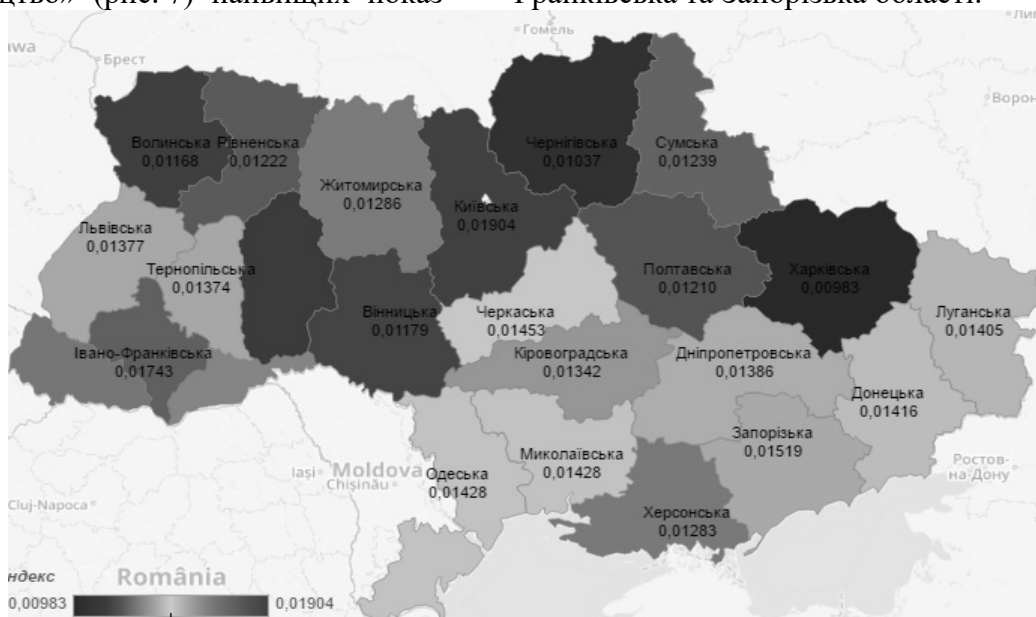

Рис. 7. Індекс у регіонах України за напрямом ІІ. «Економічне та галузеве співробітництво» [12]

Компаративний аналіз значень проміжних індексів за двома напрямками реформ дозволив виявити, що за показниками, які відображають здатність долучитися до вільних торговельних відносин з ЄС, регіони України мають сильніші позиції, ніж за показниками, які відображають рівень готовності до економічного та галузевого співробітництва. З одного боку, це є позитивним явищем, оскільки зовнішня торгівля, зокрема, нарощування обсягів експорту та формування позитивного торговельного сальдо,

виступає одним із найважливіших джерел зростання виробництва, а отже показників ВВП, національного доходу тощо. З іншого боку, така ситуація несе в собі певні загрози для економічного інтегрування регіонів у єдиний ринок ЄС, оскільки сировинна домінанта українського експорту ставить питання щодо якості економічного зростання національної економіки та її здатності конкурувати й підтримувати паритетні економічні відносини з європейськими країнами інтенсивного типу економічного зростання.

Відповідно до результатів цього рейтингу для Запорізької області основними напрями трансформації зовнішньоекономічної діяльності регіону з урахуванням сучасних торгівельно-економічних інтересів повинні стати:

- 1) розвиток зовнішньої торгівлі та інвестиційного співробітництва з країнами ЄС;
- 2) співробітництво у сфері розвитку сільського господарства та енергетики;
- 3) формування дієвої системи фітосанітарного і санітарного контролю;
- 4) вдосконалення державного фінансового внутрішнього контролю;
- 5) розвиток інформаційного суспільства.

Висновки. В результаті дослідження рівня залежності від міжнародної торгівлі для всіх регіонів України, виявлено, що Запорізька належить до областей із високим рівнем залежності від міжнародної торгівлі. Географічна структура експорту товарів регіону свідчить, що серед країн-експортерів найбільшу питому вагу займають країни СНД і Азії, а за ними – країни ЄС. У товарній структурі експорту найбільшу частку склали чорні метали, механічні та електричні машини, продукти рослинного походження, жири та олії тваринного або рослинного походження. Основу імпортних надходжень склали паливо мінеральне, нафта та продукти її перегонки, механічні та електричні машини. Таким чином, структура зовнішньої торгівлі свідчить про енергетичну залежність регіону та сировинну спрямованість виробництва.

Позиції регіонів з точки зору їх здатності успішно та швидко досягати цілей економічної інтеграції залишаються хиткими та потребують зміцнення за рахунок об'єднання зусиль публічного сектора, представників бізнесу та громадянського суспільства. На нинішньому етапі основою державної політики на національному та регіональному рівнях має стати формування організаційних та соціально-економічних умов для ефективного розвитку економічного та галузевого співробітництва у сферах енергетики, державного фінансового внутрішнього контролю, промислової політики, транспорту, охорони навколишнього природного середовища, фінансових послуг, туризму, сільського господарства, наукової та інноваційної діяльності. У сукупності це

слугуватиме фундаментом для нарощування обсягів експорту високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю, кваліфікованих послуг до країн ЄС, а також надходження інвестицій у пріоритетні для сталого розвитку сфери та види діяльності.

Література.

1. Білорус О. Г. Глобальна продовольча безпека : монографія / О. Г. Білорус, М. В. Зубець, П. Т. Саблук, В. І. Власов // Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України, ННЦ «Ін-т аграр. економіки» УААН. – К., 2009. – 486 с.
2. Бураковський І. Оцінка витрат і вигод від укладання угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС / І. Бураковський, К. Куценко, А. Кобилянська та ін. – К. : К.І.С., 2010. – 96 с.
3. Рязанова Н. О. Пріоритетні напрями механізму реалізації експортного потенціалу регіону / Н. О. Рязанова // Вісник Волинського Інституту економіки і менеджменту. – 2015. – № 12. – С. 410–418. <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/946>
4. Губіна В. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків регіону в умовах зростання відкритості національної економіки / В. Губіна [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2009/05/5.pdf>
5. Орловська Ю. В. Стратегічне управління інвестиціями в регіональний розвиток / Ю. В. Орловська. – К. : Знання України. – 2006. – 336 с.
6. Радзиевская С. А. Вступление Украины в ЕЭП – важнейший фактор, определяющий темпы и результаты инновационного и технологического развития регионов России, Украины и других стран Евразии [Электронный ресурс]. / С. А. Радзиевская. – Режим доступа : <http://www.gosbook.ru/node/81113>
7. Нова економічна мапа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Economics/166506>
8. Регіони України, 2016 : стат. зб. / Держ. служба статистики України. – К. : 2016. – Ч. 2. – 681 с.
9. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Шевченко Ю. О. Визначення векторів інтеграції національної сфери послуг задля ефективного управління її розвитком / Ю. О. Шевченко // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих вчених «Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення», 11–12 квітня 2014 р. – С. 59–60.
11. Маруняк Є. О. Методичні підходи до економіко-географічного дослідження процесів глобалізації в контексті стратегії регіонального розвитку України / Є. О. Маруняк // Український географічний журнал. – 2004. – №1. – С. 28–32.
12. Індекс євроінтеграційного економічного поступу регіонів України [Електронний ресурс] –

Режим доступу : <http://pfirs.org/periodichni-doslidzhennya/indeks-evrointegratsijnogo-ekonomichnogo-postupu-regioniv-ukrajini/indeks-evrointegratsijnogo-ekonomichnogo-postupu-regioniv->

ukrajini-2014.html

13. Офіційний сайт головного управління статистики у Запорізькій області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/>

ТЕНДЕНЦИИ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЗАПОРОЖСКОГО РЕГИОНА В КОНТЕКСТЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

Э. В. Прушковская, д. э. н., профессор, Ю. В. Шишова, студентка, ГВУЗ «Запорожский национальный технический университет»,

В статье выделены основные аспекты внешнеэкономической деятельности промышленного региона. На основе метода группировки показана зависимость регионов от внешней торговли и выделены три группы регионов: сильно зависимые, средне зависимые, низко зависимые. Проанализирована структура экспорта и импорта Запорожской области в условиях интеграционных процессов. Обоснована необходимость увеличения доли наукоемкой продукции в структуре экспорта региона. Определены перспективы развития внешнеэкономических отношений Запорожского региона со странами ЕС с учетом современных торгово-экономических интересов.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, внешняя торговля, евроинтеграция, экспорт, экспортный потенциал, импорт, регион.

TRENDS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ZAPOROZHYYE REGION IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

E. V. Prushkivska, D.E., Prof., Yu. V. Shishova, student, SHEI «Zaporizhzhya National Technical University»

The main aspects of foreign economic activity of industrial region are singled out. On the basis of regional grouping, the dependence of foreign Trade and three groups of regions: highly sensitive, moderately sensitive, low sensitive – is shown. The structure of exports and imports of Zaporozhye region in terms of European integration processes is analysed. The necessity of increasing the share of high-tech products in the export structure of the region is substantiated. The prospects of foreign economic relations Zaporozhye region with the EU with current commercial and economic interests are determined.

Keywords: foreign economic activity, foreign trade, European integration, export, export potential, import, region.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Литвиненко Н. І.

Надійшла до редакції 06.03.17.